

1

Krenkingen van Freud

- Kosmologische krenking; wij zijn niet het middelpunt,
- Biologische krenking; wij zijn dieren,
- Psychologische krenking; wij hebben een onbewuste.
- En nu de neurologische krenking; wij zijn ons brein.

Maieutiek_Kwaad 2023-1 2

2

Thanatos en entropie

- De late Freud heeft behalve lust ook het begrip thanatos (doodsdrift) geïntroduceerd als drijfveer voor het menselijk gedrag. (204)
- Na twee wereldoorlogen lijkt alle hoop de bodem ingeslagen dat de wereld het goed met ons voor heeft, of zelfs dat de mensen het beste met de mensen voor hebben, of een individu met zichzelf.
- De vrolijke wetenschap, die blij was met elke stap waarin ze een overwinning behaalde op het niet weten, is ten einde. Behalve als je deze gedachten kunt verdragen.

Maieutiek_Kwaad 2023-1 3

3

De mens verdwijnt, maar wat doet het kwaad?

Foucault schrijft dat de mens verdwijnt als een gelaat van zand aan de grens der zee.

Nietzsche beschrijft het westerse nihilisme.

Er is geen waarheid, eenheid, of waarde meer over. God is dood.

Nietzsche wil esthetisch zijn, bepleit ironische distantie. Het noodlot wil dat zijn werk, via zijn zus, opgenomen wordt in de politiek van Hitler en zijn nazisme. Ironie blijkt dan gevaarlijk.

Maieutiek_Kwaad 2023-1 4

4

Goethe schrijft over het demonische in gewone mensen

- Goethe komt met het demonische in 1813. (221)
- Hoffmann schrijft in 1814 *De magnetiseur* over de machtswellust van Napoleon.
- Hitler als demonische machtswellustige figuur is voor de hand liggend, maar wat filosofen hierover schrijven is iets heel anders; niet de demonische machtswellust is het kwaad, maar de ontketende doel-middel rationaliteit.

Maieutiek_Kwaad 2023-1 5

5

Doel-rationeel kwaad

- Het sociaal-darwinisme van Hitler was een project waarin hij een antisemitisme van de rede neerzet. Dit in tegenstelling tot de wilde pogroms.
- Arendt legt uit dat wij arbeiden, werken en handelen en dat alleen dat laatste het kwaad van het vernietigen van groepen mensen uitsluit. Later zal ze de nadruk leggen op denken. Dat lijkt een terug naar Kant, maar voor haar ligt het laatste oordeel of iets goed of kwaad is in de smaak. Dat maakt het oordeel 'dit is kwaad' persoonlijk en onderhevig aan veranderingen.

Maieutiek_Kwaad 2023-1 6

6

Girard heet en koud geweld

- Heet geweld is kwaad dat je, met Freud, wellustig zou kunnen noemen. Het is impulsief en momentaan. Daar tegenover staat het mechanische koude geweld van Stalin en Hitler.
- Het probleem is dat koud geweld even gruwelijk is, zo niet gruwelijker, dan heet geweld. Daarbij gaat het gepaard met heet geweld.
- Het koude geweld wordt ook gelegitimeerd door het verwijzen naar een hoger doel dat niet van deze wereld is. (Doel-middel efficiëntie)(226)

Maieutiek_Kwaad 2023-1

7

7

De natuur is wreed en dus mogen mensen dat ook zijn/zijn mensen dat ook

- Er is een verband tussen het aanvaarden dat de mens deel is van een onverschillige natuur en het kwaad. (mensen moeten orde scheppen en dat moet hard tegen hard)
- Er is ook een relatie tussen het omhelzen van het contingente kwaad zoals bij Conrad en Sartre en het kwaad. (geweld als deel van de strijd om vrijheid en kwaad als het echte onder de laag vernis)

Maieutiek_Kwaad 2023-1

8

8

Compartimenten van vernietiging

- De Swaan laat evenals Milgram en Zimbardo zien dat mensen in staat zijn om door in- en uitsluiting strategieën het kwaad goed te vinden zo lang het maar wordt uitgeoefend op niet-wij.
- Dit is mede mogelijk door wat Arendt in *Eichmann in Jeruzalem* de banaliteit van het kwaad noemt. (235)

Maieutiek_Kwaad 2023-1

9

9

Het doel heiligt de middelen?

- De vraag naar het kwaad kan niet meer voor eeuwig beantwoord worden. De mensen zien in dat het kwaad steeds opnieuw vorm aanneemt. En tenzij je berust in het aanschouwen van een zinloze wereld met mededogen willen mensen graag meer goed en minder kwaad laten gebeuren. Maar het probleem is dat het goed ook onvoorziene en onbedoelde gevolgen heeft die we nu of later als kwaad beschrijven. Het is daarom zaak heel voorzichtig te zijn met het doel heiligt de middelen.

Maieutiek_Kwaad 2023-1

10

10

Nihilisme

- Als er geen waarheid, geen waarden en geen eenheid te vinden is, moeten wij mensen die dan maken?
- Er is, zegt Safranski, een verschil tussen nihilisme en voltooid nihilisme.
- Het verschil tussen Nietzsches Übermensch en Hitler is een ingewikkeld verschil wat we terugzien als onderwerp van de naoorlogse filosofie zoals Sartre, de Beauvoir, Arendt en Foucault. (243)

Maieutiek_Kwaad 2023-1

11

11